

ХАРАКТЕРИСТИКА ТАКСОНОМІЧНОГО СКЛАДУ РОСЛИН У НАСАДЖЕННЯХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА “ФЕОФАНІЯ”

¹О.А.СУХАНОВА, кандидат сільськогосподарських наук;
²ЛЯЩЕНКО В.О.

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України
²Державна установа “Садово-парковий комплекс НАН України”, м. Київ

Вступ

Із розвитком міст з'явилося і загострилося багато проблем, що пов'язані із забрудненням повітря, ґрунтів та водойм, шумом, викидами стічних вод, видаленням відходів і сміття, транспортом, енергетичним забезпеченням тощо. Дедалі частіше останнім часом у передмістях мегаполісів з'являється велика кількість котеджних містечок, які відповідають бажанням мешканців проживати в екологічно чистій зоні та насолоджуватись красою природних краєвидів. Багато таких містечок створено на околицях міста Києва. Межують вони із прекрасними, мальовничими куточками природи, які нам дісталися у спадок – Пирогово, Феофанія тощо. Враховуючи сучасні темпи і потреби життя, дуже важливо зберегти їх для наступних поколінь.

Відповідно до постанови Держкомприроди УРСР від 26.07.1972 р. № 22 (перезатверджено постановою колегії Держкомприроди УРСР від 30.08 1990 р.), парк “Феофанія” загальною площею 152,2 га оголошено парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення саме для збереження унікальної грабової діброви, ізольованої нині частини колишнього єдиного масиву Голосіївського лісу.

Постановою Бюро Президії НАН України від 26.12.2006 р. № 354 Державне заповідне господарство “Феофанія” НАН України перейменовано в Державну установу “Садово-парковий комплекс Національної академії наук України”.

Об'єкти і методи досліджень

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення “Феофанія” (далі парк “Феофанія”) розташований на півдні правобережної частини міста Києва, тобто у Київському підвищеному лісостепу за фізико-географічним районуванням та у Подільсько-Середньопридніпровській підпровінції за геоботанічним [4].

Рельєф території горбистий, розсічений ярами. Для урочища “Феофанія” характерний долинно-балковий рельєф.

На більшості території переважають ліси формації дуба звичайного (грабово-дубові ліси). Доведено, що грабово-дубові ліси виникли на місці суто дубових лісів, граб з'явився на цих місцях внаслідок рубок дуба звичайного, а едафічні та кліматичні умови території урочища “Феофанія” сприяли швидкому поновленню граба на місці винищених дубових деревостанів, що значно утруднило відновлення останніх.

Реалізуючи завдання щодо приведення території лісового масиву до відповідного наданому їй статусу, у 2004 р. було розроблено концепцію ландшафтної реконструкції насаджень парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення “Феофанія” та прилеглих територій. Для виконання поставлених робіт були залучені фахівці з Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка та ДП Інститут “Київінжпроект” ВАТ “Київпроект”.

Протягом 2004-2007 рр. тривала реалізація проекту та здійснювалися заходи з ландшафтної організації території та влаштування декоративних насаджень у центральній частині парку “Феофанія”, що займає майже 17 га, чи 11% території.

Центральна частина парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва “Феофанія” є його візитною карткою. На цій території розміщений головний вхід, адміністративні будівлі, основні композиційні центри парку. Тому в основні реконструктивні роботи, які

проводилися на території парку, було включено роботи із благоустрою і озеленення його центральної частини.

З метою подальшої реалізації проекту реконструкції території парку необхідно провести дослідження та проаналізувати стан його центральної частини та прилеглих до неї територій.

Таксономічну належність рослин визначали за С.К. Черепановим [5] з урахуванням даних, які наведені у вітчизняних дендрологічних довідниках [1-4].

Результати і обговорення

У результаті аналізу результатів проведених нами польових досліджень у складі дерев'янистих рослин у декоративних насадженнях на території парку виявлено 123 види і 60 форм та сортів дерев, кущів і ліан, які відносять до 2 відділів – Голонасінні (Pinophyta) та Покритонасінні (Magnoliophyta), 3 класів – Хвойні (Pinopsida), Гінкгоподібні (Ginkgopsida) і Дводольні (Magnoliopsida), 26 порядків, 40 родин та 76 родів (табл. 1).

Найбільшим числом родів представлені родини Розові (Rosaceae) – 17 родів, Соснові (Pinaceae) – 6 родів, Кипарисові (Cupressaceae) – 5 родів та Маслинові (Oleaceae), Гортензіїві (Hydrangeaceae) і Жимолостеві (Caprifoliaceae) – по 4 роди. Найбільшим числом видів представлені роди Магнолія (*Magnolia* L.), Ялівець (*Juniperus* L.), Ялина (*Picea* Dietr.), Таволга (*Spiraea* L.), Глід (*Crataegus* L.). В оформленні декоративними насадженнями центральної частини парку найчастіше зустрічаються рослини видів ялина звичайна та колюча (*Picea abies*, *P. pungens*), туя західна (*Thuja occidentalis* L.), тис ягідний (*Taxus baccata* L.), сосна чорна та гірська (*Pinus nigra* Arnold, *P. mugo* Turra), ялівець козацький (*Juniperus sabina* L.), береза повисла (*Betula pendula* Roth.), слива розлога Пісарда (*Prunus pissardii* Carriere), катальпа чудова (*Catalpa speciosa* Ward.), яблуня ягідна (*Malus baccata* (L.) Borkh.), таволга Вангутта та японська (*Spiraea x vanhouttei*, *S. japonica*), аронія чорнопліва (*Aronia melanocarpa* Elliot.), кизильник розлогий (*Cotoneaster procumbens* Klotz), вейгела гібридна (*Weigela hybrida* Jaeg.), форзиція повисла (*Forsythia suspensa* (Thunb.) Vahl).

Таблиця 1

Таксономічний склад деревних рослин центральної частини парку

Відділ рослин	Систематична одиниця					
	класів	порядків	родин	родів	видів	форм
Голонасінні (Pinophyta)	2	4	5	15	29	30
Покритонасінні (Magnoliophyta)	1	22	30	61	94	30
Разом	3	26	35	76	123	60

Голонасінні (*Pinophyta*) рослини складають 32 % від усього видового складу рослин у насадженнях, у тому числі на дерева припадає 25 видів та форм, а на кущі – відповідно 26.

Із загальної кількості видів, форм та сортів рослин, які зростають на території центральної частини парку, 65 припадає на дерева (41,0%), 87 – на кущі (55,0%) і лише 5 – на ліани (4,0%) (табл. 2).

Таблиця 2

Систематичний список і розподіл деревних рослин центральної частини парку за життєвими формами

Родина	Систематична одиниця			Життєва форма		
	роду	виду	форми	дерево	кущ	ліана
відділ Голонасінні – Pinophyta						
Гінкгові Ginkgoaceae	1	1	-	1	-	-
Таксодієві Taxodiaceae	2	2	-	2	-	-
Кипарисові Cupressaceae	5	12	22	10	18	-
Соснові Pinaceae	6	13	6	10	7	-
Тисові Taxaceae	1	1	2	2	1	-

відділ Покритонасінні – Magnoliophyta						
Альтигнієві <i>Altiginaceae</i>	1	1	-	1	-	-
Барбарисові <i>Berberidaceae</i>	2	3	1	-	3	-
Березові <i>Betulaceae</i>	1	2	3	4	-	-
Бігнонієві <i>Bignoniaceae</i>	2	3	1	1	1	1
Бобові <i>Fabaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Будлеєві <i>Buddlejaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Бузинові <i>Sambucaceae</i>	1	1	1	-	1	-
Букові <i>Fagaceae</i>	1	1	1	1	-	-
В'язові <i>Ulmaceae</i>	1	1	1	1	-	-
Вербові <i>Salicaceae</i>	2	5	4	4	2	-
Вересові <i>Ericaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Гортензієві <i>Hydrangeaceae</i>	4	4	-	1	3	-
Деренові <i>Cornaceae</i>	2	2	1	-	2	-
Жимолостеві <i>Caprifoliaceae</i>	4	4	-	-	3	1
Жовтецеві <i>Ranunculaceae</i>	1	1	-	-	-	1
Калинові <i>Viburnaceae</i>	1	2	1	-	3	-
Кленові <i>Aceraceae</i>	1	3	3	3	1	-
Липові <i>Tiliaceae</i>	1	1	-	1	-	-
Магнолієві <i>Magnoliaceae</i>	2	9	-	5	4	-
Маслинові <i>Oleaceae</i>	4	4	1	1	3	-
Півонієві <i>Paeoniaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Платанові <i>Platanaceae</i>	1	1	-	1	-	-
Розові <i>Rosaceae</i>	17	34	9	13	27	1
Рутові <i>Rutaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Самшитові <i>Buxaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Тамариксові <i>Tamaricaceae</i>	1	1	-	-	1	-
Тутові <i>Moraceae</i>	1	1	1	1	-	-
Фісташкові <i>Anacardiaceae</i>	2	2	2	1	1	-
Хвилівникові <i>Aristolochiaceae</i>	1	1	-	-	-	1
Цезальпінієві <i>Caesalpinjiaceae</i>	1	1	-	1	-	-
Всього	61	94	30	65	87	5

Розподіл дерев та кущів за класами висоти такий: дерев першої величини – 14, другої величини – 13, третьої – 10 та четвертої – 28. До класу високих кущів відносять 37, середніх – 32 та низьких – 18 видів і форм. Довгі ліани представлені 1 видом, а середньорослі та короткі ліани представлені 4 видами і формами рослин (табл. 3).

Під час дослідження стану рослин у насадженнях на території центральної частини парку було виявлено такі види декоративних насаджень: рядові посадки, солітери, групи, масиви, живоплоти, вертикальне озеленення та ґрунтовкривне покриття.

Таблиця 3

**Розподіл деревних рослин центральної частини парку
за класами висоти**

Відділ рослин	Життєва форма										Всього	
	дерева				кущі			ліани				
	Д ₁	Д ₂	Д ₃	Д ₄	Кв	Кс	Кн	Лд	Лс	Лк	видів	форм
Голонасінні	10	5	5	5	8	6	12	-	-	-	29	30
Покритонасінні	4	8	5	23	29	26	6	1	2	2	94	30
Разом	14	13	10	28	37	32	18	1	2	2	123	60

Використання існуючих систематичних груп деревних рослин у різних видах насаджень на території центральної частини парку наведено у табл. 4. Зазначимо, що окремі таксони рослин беруть участь у декількох видах насаджень. Основними видами насаджень на території центральної частини парку є групи, солітери, масиви і рядові посадки. У них зростає, відповідно, 119, 24, 21 та 16 видів і форм дерев'янистих рослин із 157 виявлених.

Таблиця 4

Розподіл деревних рослин парку за видами насаджень

Відділ рослини	Вид насадження							Усього таксонів
	групи	солітери	масиви	рядові посадки	грунтовокривне покриття	живоплоти	вертикальне озеленення	
Голонасінні	27	15	6	2	2	1	-	71
Покритонасінні	92	9	10	14	4	4	5	138
Разом	119	24	21	16	6	5	5	157

Найбільш поширеними видами і формами декоративних рослин у солітерних, групових, рядових посадках та масивах, розміщених на території центральної частини парку "Феофанія", є: туя західна (*Thuja occidentalis* L.) та її форми, ялівець козацький та китайський (*Juniperus sabina* L., *J. chinensis* L.), сосна гірська (*Pinus mugo* Turra), береза повисла (*Betula pendula* Roth.) та її форми, представники родів верба (*Salix* L.), горобина (*Sorbus* L.), яблуня (*Malus* Mill.) та магнолія (*Magnolia* L.).

Висновки

Склад дерев'янистих рослин у декоративних насадженнях на території парку представлений 123 видами і 60 формами та сортами дерев, кущів і ліан, які відносять до 2 відділів – Голонасінні (Pinophyta) та Покритонасінні (Magnoliophyta), 3 класів – Хвойні (Pinopsida), Гінгоподібні (Ginkgopsida) і Дводольні (Magnoliopsida), 26 порядків, 40 родин та 76 родів.

Із загальної кількості видів, форм та сортів рослин, які зростають на території центральної частини парку, 65 припадає на дерева (41,0%), 87 – на кущі (55,0%) і лише 5 – на ліани (4,0%).

Основними видами насаджень на території центральної частини парку є групи, солітери, масиви і рядові посадки. У них зростає, відповідно, 119, 24, 21 та 16 видів і форм дерев'янистих рослин зі 157 виявлених.

Список літератури

1. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / За ред. М. А. Кохна, С. І. Кузнецова. – К.: Вища школа, 2001. – 207 с.
2. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина I: Довідник / За ред. М. А. Кохна. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 448 с.
3. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина II: Довідник / За ред. М. А. Кохна та Н. М. Трофименко. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 716 с.
4. Ландшафты пригородной зоны Киева и их рациональное использование / Галицкий В. И., Давыдчук В.С., Шевченко Л.Н. и др. – К.: Наук. Думка, 1983. – 244 с.
5. Черепанов С.К. Сосудистые растения СССР. – Л.: Наука, 1981. – 510 с.

Рекомендовано к печати д.б.н. Захаренко Г.С.